

บทที่ 2

แนวความคิดและหลักการควบคุมสังคม

ในความหมายของคนทั่วไปแล้ว "สังคม" ย่อมหมายถึง กลุ่มคนบางกลุ่มหรือชุมชนไปจนถึงรัฐหรือประเทศ¹ แต่ในความหมายโดยสรุปแล้วกล่าวได้ว่าหมายถึง กลุ่มคนที่มิได้ตั้งอยู่รวมกันด้วยความสัมพันธ์ต่อกัน มีระเบียบปฏิบัติเป็นกฎเกณฑ์เป็นแบบอย่างเฉพาะในลักษณะเกี่ยวกับระบบสังคมหนึ่ง ๆ ก็อาจประกอบกันขึ้นเป็นระบบสังคมใหญ่ (Social System) และทุกระบบสังคมย่อมจะต้องมีสัมพันธภาพทางสังคม (Social Relationship)² และจากการรวมกลุ่มของสังคมที่ต่างกันอย่างหลายประเภท การแสดงบทบาทหรือพฤติกรรมของแต่ละบุคคลย่อมจะแตกต่างกันออกไปค้ำตามความต้องการของแต่ละกลุ่ม แต่ละคน เมื่อมาอยู่รวมกันก็อาจก่อให้เกิดการกระทำตามความพอใจและความต้องการของตน เอาจริงเอาจังเบียดเบียนแก่งแย่งแข่งขันกัน บทบาทขัดกัน ระดับของการกระทำตามปทัสถานต่างกันจนเกิดกลายเป็นการฝ่าฝืนระเบียบขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization)

¹ จานงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์และคณะ, สังคมวิทยา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 35.

² รัชนิกร เศรษฐ, โครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2532), หน้า 1.

โดยมีปัจจัยที่นำไปใช้ในการจัดระเบียบ เพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตกำหนดพฤติกรรม
ที่พึงปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม³

จากการที่สังคมจำต้องอยู่ร่วมกัน มีความสัมพันธ์ต่อกันนี้เองสังคมจึงต้องมีการกำหนด
หรือวางมาตรฐานระเบียบแบบแผนกำหนดกฎเกณฑ์เป็นแนวทางให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตาม
ให้ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันอัน ได้แก่ กฎหมาย (Laws)
ระเบียบ ข้อบังคับ (Rules) วิถีประชา (Folkways) จารีตหรือกฎศีลธรรม
(Mores) ขนบธรรมเนียม (Customs) รวมถึงสิ่งที่ต้องห้าม (Taboos)
เพื่อให้สมาชิกในสังคมนั้นได้ทราบอย่างชัดเจนด้วยว่าสิ่งใดควรกระทำและสิ่งใดต้องห้ามกระทำ
สังคมในปัจจุบันมีวิวัฒนาการสมัยซับซ้อนมากขึ้น เน้นลักษณะเทคโนโลยีก้าวหน้า
เป็นอย่างมาก ปัญหาในทางสังคมก็ย่อมเกิดขึ้นอย่างมาก จากหลายสาเหตุด้วยกันและปัญหา
อาชญากรรม ซึ่งเป็นปัญหาสังคมอย่างหนึ่ง⁴ ที่มีสาเหตุมาจากด้านต่าง ๆ ในการพิจารณา
หลายประการ⁵ และเกณฑ์การพิจารณาให้การกระทำใดอันจะมีความหมายเป็นอาชญากรรม⁶

³ ปัจจัยการจัดระเบียบสังคม ได้แก่ การวางบรรทัดฐานของสังคม (Norms)
การกำหนดสถานภาพ (Status) การแสดงบทบาท (Roles), การกำหนดค่านิยมทางสังคม
(Social Value) และการควบคุมการรวมกลุ่ม (Integrating the group through
social control) กุจรินทร์พรหมอยู่, ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย (กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์โอเคียนส์โพร, 2526), หน้า 19-31.

⁴ สันญา สันญาวิวัฒน์, ปัญหาทางสังคม (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2531), หน้า 260.

⁵ วรเชษฐ์ จันทร์ศรี, "สาเหตุของอาชญากรรม ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง,"
วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์ 19 (มกราคม 2522) : 51-53.

⁶ สมภพ สกุนตะวิหาค, "การป้องกันอาชญากรรมด้วยโครงการตำรวจชุมชนสัมพันธ์
ศึกษากรณีของเมืองการตำรวจนครบาล," หน้า 24 - 25.

การจัดกลุ่มและจำแนกประเภทอาชญากรรม? หรือการกระทำผิดในสังคมไว้อย่างกว้าง⁸ เพื่อช่วยในการแบ่งกลุ่มและวางแนวทางมาตรการในการแก้ไขควบคุมต่อไป ซึ่งย่อมเกี่ยวพันและขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่าง ๆ ทางด้านสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม สถานะชนชั้นทางสังคม ที่จะเป็นเครื่องกำหนดความโน้มเอียงในการกระทำผิด ความสามารถที่จะต่อต้านความกดดันในการกระทำผิด ซึ่งถูกกำหนดโดยบทบาทของกลุ่มและบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลแตกต่างกันออกไป

สังคมจึงต้องดำเนินการควบคุมมิให้สมาชิกของสังคมนั้นกระทำการฝ่าฝืนละเมิดระเบียบกฎเกณฑ์เป็นปกติสถานแห่งสังคมนั้น และให้สังคมประพฤติปฏิบัติอยู่ในความเป็นระเบียบเรียบร้อย สังคมนั้นก็จะดำรงอยู่ได้สืบไป

การควบคุมสังคม (Social Control)

จากการที่คนเราต้องมีบทบาทต่อสังคมและปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานที่สังคมยอมรับ สังคมนั้นก็จะระเบียบเรียบร้อย แต่หากว่าในสังคมนั้นคนในสังคมบกพร่องไม่ดำเนินการบทบาทของตนเองให้สัมพันธ์กับสถานการณ์ก็จะทำให้สังคมเสียระบบ (Social Disorganization) เป็นเหตุให้เกิดปัญหาสังคม⁹ คนบางคนฝ่าฝืนคือ ไม่ปฏิบัติตามปกติสถานของสังคมทั้ง ๆ ที่

⁷ อรุณี สุวรรณบุปผา, หลักอาชญาวิทยา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 23.

⁸ เสรีน ปุณณะหิตานนท์, การกระทำผิดในสังคม สังคมวิทยาอาชญากรรมและพฤติกรรมเบี่ยงเบน (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เคอเนบิสซิเนสเพรส จำกัด, 2523), หน้า 144.

⁹ ประสาท หลักศิลา, สังคมมนุษย์ (กรุงเทพฯ . โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2514), หน้า 81. และคุณุทัย หิรัญโต, สังคมวิทยาประยุกต์ (กรุงเทพฯ . สำนักพิมพ์โอเคียนส์ไทร์, 2519), หน้า 174.

คนอื่นก็ถือปฏิบัติตาม มีพฤติกรรมที่ขัดต่อที่สถานทางสังคม เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม เสียหายต่อสังคมส่วนใหญ่ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และความเป็นเอกฉันท์มั่นคงของสังคมไทยบรรดาสมาชิกของสังคมปฏิบัติตามแบบแผนที่เป็นมาตรฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของสังคม

การควบคุมสังคม หมายถึง กรรมวิธีหรือกระบวนการ (Process) หรือวิธีการต่าง ๆ ในการควบคุมสังคม ซึ่งจะแสดงออกในรูปของกลไกต่าง ๆ ที่สมาชิกสังคมใช้ป้องกันพฤติกรรมที่ผิดสังคม หรือพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนจากปกติ (Deviancy) มิให้เกิดขึ้น หรือป้องกันมิให้พฤติกรรมดังกล่าวที่เกิดขึ้นแล้วมีผลเสียหายต่อสังคมอย่างรุนแรง¹⁰ เป็นการควบคุม โดยวิธีการสังคม¹¹ ควบคุมกระบวนการสอน ชักจูง หรือบังคับ¹² ให้กลุ่มสมาชิกยอมปฏิบัติตามที่ตามความคาดหมายในสถานภาพของสมาชิกในสังคมนั้น¹³ หรืออาจเป็นการกระตุ้นสมาชิกของสังคมที่ออกนอกกลุ่มนอกทางให้หันกลับเข้ามาประพฤติปฏิบัติตน ตามแบบ

รูปแบบของการควบคุม อาจจำแนกออกเป็น 2 รูปแบบ คือ

1. การควบคุมแบบเป็นทางการ (Formal)

การควบคุมแบบนี้เป็นแบบที่ใช้วิธีปฏิบัติต่อสมาชิกของกลุ่มตามแบบแผนของทางราชการด้วยการจัดระบบมาตรฐานในการทำงาน และจัดหน่วยปฏิบัติงานเป็น 2 แบบ คือ

¹⁰ ถม ทรัพย์เจริญ, การควบคุมทางสังคม (กรุงเทพฯ : ทางทุนส่วนจำกัด วิกตอร์ เพาเวอร์พอยท์, 2524), หน้า 15-16.

¹¹ อุตัย นิชัยโต, สังคมวิทยาประยุกต์ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเคียนส์, 2519), หน้า 174.

¹² Joseph S. Roucek, Social Control (New York : D. Van Nostrand Co., 1956), P. 3-5

¹³ สันญา สันญาวิวัฒน์, หลักสังคมวิทยา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2523), หน้า 154.

แบบที่ต้งขึ้นโดยเอกชน และแบบที่ต้งขึ้นโดยรัฐมีการกำหนดกฎเกณฑ์พร้อมกำหนดเจ้าหน้าที่
 ดำเนินการ เมื่อมีผู้ล่วงละเมิดกฎต้งขึ้นก็จะมีการจัดการลงโทษผู้กระทำผิดตามกระบวนการ และ
 ในขณะที่เดียวกันเมื่อมีผู้ที่ปฏิบัติตามกฎก็มีการให้รางวัล เชิดชูเกียรติ ประกาศเกียรติคุณ
 ในส่วนของเอกชนจะเน้นการให้รางวัลมากกว่าการลงโทษ เช่น ให้รางวัลในการทำงานดี
 ซื่อสัตย์ ควบคุมเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง หรือให้โบนัส

2. การควบคุมแบบไม่เป็นทางการ (Informal)

การควบคุมในแบบนี้อาศัยทัศนคติความเชื่อ ขนบธรรมเนียม และอคติ
 ซึ่งได้รับการอบรมสั่งสอนมาเป็นเวลานาน โดยแสดงพฤติกรรมออกด้วยปฏิกริยาที่ต้งกันระหว่าง
 บุคคลในรูปแบบการนิทา ขอมรับ เขาะเขย วิพากษ์วิจารณ์ การสรรเสริญ ทอว่า หรือไม่ยอมรับ
 การแสดงออกทางอารมณ์ในรูปแบบต่าง ๆ การให้ความรัก การรังเกียจหรือปฏิเสธ การเนรเทศ
 การคว่ำบาตร และการแสดงออกอื่น ๆ ของสมาชิกในกลุ่มที่ต้งความประพดพิของกันและกัน
 พฤติกรรมต่าง ๆ นี้เกิดจากการเรียนรู้ในกิจกรรมร่วมกัน มาตราการการควบคุมนี้จะมีประสิทธิภาพ
 มากที่สุดโดยเฉพาะในสังคมที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดคุ้กันกันกันอย่างกว้างขวาง ¹⁴

วิธีการควบคุม

การควบคุมสังคม แบ่งได้เป็น 2 วิธีการ คือ วิธีการเชิงบวก (Positive)
 และวิธีการเชิงลบ (Negative) คือ

1. วิธีการควบคุมเชิงนิเสหรือเชิงลบ ซึ่งเป็นการควบคุมในทางลงโทษ
 (Punishments) อันหมายรวมถึง การระงับสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ตามธรรมชาติ
 เช่น ห้ามมีเสรีภาพในการพูด หรือลงโทษทางร่างกาย ไซ่กำลังบังคับโดยเปิดเผย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁴ อัมพ พูปร่าง, การควบคุมอาชญากรรมในสังคม, การบริหารงานยุติธรรม.
 (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรไทย, 2533). หน้า 9-11.

2. วิธีการควบคุมเชิงปฏิฐานหรือเชิงบวก ได้แก่ การให้รางวัล (Rewards) ในระดับต่าง ๆ กันทั้งในรูปที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbols) เช่น เหรียญตราเกียรติยศ หรือรางวัลทางวัตถุ เช่น ทรัพย์สินเงินทองและอำนาจเหนือบุคคลอื่น¹⁵

การควบคุมสังคมในกลุ่มที่มีความสนิทสนมกัน เป็นกลุ่มขนาดเล็ก เรียกว่า กลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) ซึ่งแบบไม่เป็นทางการ ส่วนในกลุ่มที่มีคนจำนวนมาก ความใกล้ชิดสนิทสนมมีน้อย เรียกว่า กลุ่มทุติยภูมิ¹⁶ (Secondary Group) จะใช้แบบเป็นทางการ

กลวิธีแห่งการควบคุม ซึ่งเป็นกลไกการควบคุมซึ่งกันและกัน แต่ละกลุ่มแต่ละบุคคล มีความสัมพันธ์กัน อำนาจในการควบคุมก็จะขึ้นอยู่กับทุกกลุ่มหรือทุกพวกที่มีอำนาจในการควบคุม ควบคู่กันทั้งนั้น และเมื่อมนุษย์อยู่โดดเดี่ยวโดยลำพังมิได้ก็ยอมจะคงอยู่รวมกันเป็นกลุ่มกับผู้อื่น ตลอดเวลาที่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เพื่อการดำรงชีวิตอยู่ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมย่อมมีอิทธิพลเหนือนมนุษย์ทั้งปวงในด้านพฤติกรรม บุคลิกภาพ และแนวความคิด มีสัมพันธภาพทางสังคมกัน สิ่งแวดล้อมทางสังคมย่อมมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของสมาชิกในสังคม ทั้งจากการอบรมเลี้ยงดู สภาพแวดล้อมก็จะทำให้คนมีความรู้สึกนึกคิด ค่านิยมแตกต่างกัน พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดขึ้นก็จะแตกต่างกันไปตามความต้องการของแต่ละบุคคลด้วย¹⁷

¹⁵ ฌม ทรัพย์เจริญ, การควบคุมทางสังคม, หน้า 17.

¹⁶ บุญเดิม พันรอบ, สังคมวิทยา มนุษยวิทยา, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บูรพาสาส์น, 2528), หน้า 73.

¹⁷ ชนวน พลตรี, มนุษย์กับสังคม (กรุงเทพฯ : ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการ กรมการฝึกหัดครู, 2530), หน้า 68.

องค์ประกอบของการควบคุมทางสังคม

การควบคุมทางสังคมนั้นมีเครื่องมือ หรือกลไกในการควบคุมอัน ได้แก่ ปทัสถาน (Norms) ซึ่งอยู่ในความรู้สึกของบุคคลว่ามีพลังอำนาจในการควบคุมเกิดความไม่สบายใจ หรือกลัวถูกลงโทษ เมื่อกระทำสิ่งไม่ถูกไม่ควร ปทัสถานจึงเป็นสัญลักษณ์ที่มีความสำคัญ ซึ่งสังคมได้กำหนดขึ้นและรับรู้ร่วมกัน สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้าว่าจะต้องแสดงพฤติกรรมอย่างไร ปทัสถานเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานอันจำเป็นสำหรับสังคมมนุษย์ที่สร้างขึ้น และถ่ายทอดเป็นแบบแผนกฎระเบียบกันต่อ ๆ มา อบรมปลูกฝังให้รู้จักปทัสถานในอันที่จะกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมได้อย่างอัตโนมัติ โดยเป็นการกำหนดมาตรฐานให้รู้ว่าสิ่งใดควรทำ และสิ่งใดไม่ควรทำ หากกระทำการฝ่าฝืนก็จะรับรู้ได้จากปฏิกิริยาตอบโต้ หรือลงโทษ¹⁸ ซึ่งสภาพที่มปทัสถานคือ คนส่วนใหญ่จะยึดถือและปฏิบัติตามธรรมเนียม กฎศีลธรรม และกฎหมายและเป็นเกณฑ์ที่มนุษย์สร้างขึ้นและยอมรับ

วิธีการอันสำคัญในการที่จะให้บุคคลยอมรับปฏิบัติตามบรรทัดฐานก็คือ การอบรมปลูกฝังจนบุคคลเกิดสำนึกในการควบคุมตนเอง หรือเรียกว่า การควบคุมภายใน (Internal control)¹⁹ ที่เห็นว่าปทัสถานต่าง ๆ นั้นถูกต้องตั้งมาแล้ว บุคคลนั้นก็ประพฤติปฏิบัติตามวิธีการอาจเป็นการรู้ให้กลัวในเรื่องอำนาจลึกลับมาปรกรรม

ในอีกกรณีหนึ่งเป็นวิธีการควบคุมจากภายนอก (External control) เป็นการควบคุมจากญาติพี่น้องและชาวบ้าน โดยใช้วิธีการขู่มินินทา ตักเตือนศึกษาคมิตรกับยูฝ่าฝืน

¹⁸ จ่านงค์ อภิวัฒน์สิทธิ์และคณะ, สังคมวิทยา, หน้า 40-41.

¹⁹ Don C. Gibbons, The Criminological Enterprise Theories and Perspectives (New Jersey : Prentice-Hall , Inc., 1979), P.114.

จารีตประเพณีที่ถือว่าสำคัญที่เรียกว่า เป็นการควบคุมแบบไม่เป็นทางการนั่นเอง ปทัสถาน จึงเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกของสังคม และเป็นมาตรฐานที่สมาชิก ของสังคมนั้น ๆ จะต้องปฏิบัติ

ความหมายของปทัสถาน

ปทัสถาน คือ ระเบียบหรือแบบแผนแห่งพฤติกรรมเป็นกฎเกณฑ์หรือคตินิยมที่สังคมวางไว้ เพื่อกำหนดความประพฤติหรือกิริยา (action) ในชีวิตประจำวันของบุคคลในสังคม²⁰ มีบทบาทสำคัญต่อการควบคุมสัมพันธภาพของบุคคลในสังคม ช่วยควบคุมพฤติกรรมของบุคคลให้ เป็นไปตามที่สังคมปรารถนา ทำให้เกิดระเบียบแบบแผนอันดีงาม²¹ เช่น นักเรียนพบครู ก็ จะแสดงความเคารพครู หรือ เมื่อพุทธศาสนิกชนจะเข้าไปในโบสถ์ก็จะต้องถอดรองเท้าออกเสียก่อน เป็นต้น ปทัสถานจึงเป็นสิ่งที่ยอมรับกันในสังคมหรือชุมชนนั้นควรกระทำหรือประพฤติปฏิบัติ

ประเภทของปทัสถาน

ความมีระเบียบของสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็จำต้องอาศัยปทัสถานอัน ได้แก่ วิถีประชา (Folkways) จารีตหรือกฎศีลธรรม (Mores) และกฎหมาย (Laws) ซึ่งเป็นประเพณีใหญ่ ๆ ของปทัสถานอันเป็นแนวทางกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม ควบคุม พฤติกรรมของสมาชิกของสังคม และช่วยให้เข้าใจสังคมและกลุ่มคนได้ดียิ่งขึ้นด้วย

²⁰ ไพฑูรย์ เกรือแก้ว, ลักษณะสังคมไทย (พระนคร : โรงพิมพ์เสียงเชียงจงเจริญ, 2513), หน้า 62.

²¹ อานนท์ อภาภิรม, สังคมวิทยา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2516), หน้า 69.

1. วิถีประชา ใดแก่ แบบแผนหรือแนวทางสำหรับการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน จนกลายเป็นความชินและเป็นขนบธรรมเนียม ซึ่งหากบุคคลละเมิดหรือฝ่าฝืนก็จะได้รับคำตำหนิว่าประพฤติไม่ชอบเท่านั้น เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร หรือการใช้ภาษาพูดที่สุภาพในสังคมนิยมใช้กัน หรือการสวมเสื้อปกปิดร่างกายมิดชิดในที่สาธารณะ การยกมือไหวเมื่อพบผู้ใหญ่²²

2. จารีตหรือกฎศีลธรรม หรืออาจเรียกว่าวินัยแห่งจรรยา ถือเป็นปทัสฐานที่สำคัญในความรู้สึกของคนทั่วไปในสังคม เป็นกฎของสังคมว่าการกระทำใดถูก การกระทำใดผิดเป็นปทัสฐานที่แข็งแกร่งที่สุดมีความสำคัญต่อสวัสดิภาพของสังคมมากกว่าวิถีชาวบ้าน จารีตเป็นสิ่งถูกต้องในทางศีลธรรม ผู้ใดฝ่าฝืนจารีตจะได้รับการลงโทษอย่างหนัก เพราะถือว่ามีความผิดร้ายแรง เช่น สังคมไทยพุทธ-ฮินดู ควบคุมการละเมิดกบิลกา มารดาในยามเกษรา ลูก ๆ ของเคารพพ่อแม่และมีความกตัญญูควย แพทย์รักษาความลับและไม่ล่วงเกินคนไข้ การควบคุมตามกฎศีลธรรมนี้มักจะกระทำได้โดยชาวบ้าน และญาติพี่น้องของตนเอง และเคร่งครัดเข้มงวดได้ในสังคมเล็ก ๆ หรือหมู่บ้าน

3. กฎหมาย (Laws) เป็นแบบแผนการปฏิบัติที่เป็นลายลักษณ์อักษรตราเป็นบัญญัติ เป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการแก่ปัญหาข้อโต้แย้งของสังคมขนาดใหญ่ มีองค์กร เพราะที่มีอำนาจหน้าที่บังคับให้สมาชิกสังคมปฏิบัติตาม ใดแก่ องค์กรของรัฐ เช่น ตำรวจ ศาล กรมราชทัณฑ์ กฎหมายจำต้องสอดคล้องและไม่ขัดแย้งกับกฎศีลธรรม และธรรมเนียมของชาวบ้านประชาชนโดยทั่วไป ก็จะยอมรับปฏิบัติตาม และการที่คนไม่ทำผิดกฎหมายก็เพราะส่วนใหญ่กฎหมายนั้นตรงกับกฎศีลธรรมที่ชาวบ้านยึดถืออยู่แล้ว และกฎหมายที่ผิดก็ควรจะถูกออกให้ทันกับเหตุการณ์²³ คาดการณ์ข้างหน้าได้ให้สังคมดำเนินไปในทางที่เป็นประโยชน์แก่สังคม

²² ณรงค์ เสียงประชา, สังคมวิทยา (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, 2528), หน้า 69.

²³ สุภัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2516), หน้า 17.

สถานภาพ (Status)

เป็นตำแหน่งที่ได้จากการเป็นสมาชิกของกลุ่ม มีสถานภาพติดตัวมาตั้งแต่เกิด มีสิทธิและหน้าที่ ที่เกี่ยวกับผู้อื่นและสังคมส่วนรวม สถานภาพจะกำหนดว่าบุคคลนั้นจะท้อปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างไร เป็นสิ่งเฉพาะบุคคลทำให้แตกต่างจากผู้อื่น และขึ้นอยู่กับตำแหน่ง (Position) ทาง ๆ สถานภาพแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. สถานภาพที่ติดตัวมา หรือสถานภาพโดยกำเนิด (Ascribed Status) คือ โดยสังคมเป็นผู้กำหนด หรือโดยเงื่อนไขทางชีวภาพ (Biological Conditions)
2. สถานภาพที่ได้มาโดยความสามารถ หรือโดยการกระทำ (Achieved Status) จำแนกดังนี้

สถานภาพที่ติดตัวมาแต่เดิมบางอย่างอาจเปลี่ยนแปลงได้ เช่น เชื้อชาติ อาชีพ หรือเมื่อมีสัมพันธภาพกับคนอื่น ซึ่งสถานภาพของบุคคลมีความสำคัญต่อสังคมมาก

บทบาท (Roles)

คือ พฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพ สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ การที่บุคคลกระทำภาระหน้าที่ตามสถานภาพของตนั้น เรียกว่าการแสดงบทบาท บทบาทจึงเป็นสิ่งควบคู่กับสถานภาพ

ลักษณะของบทบาทแยกออกได้เป็น 3 ด้าน คือ

1. บทบาทในอุดมคติ (ideal role) คือ กำหนดไว้เป็นกฎหมายหรือ ความความคาดหวังของบุคคลทั่วไปในสังคม
2. บทบาทตามที่บุคคลเข้าใจหรือรับรู้ (Perceived role) คือ บทบาทที่บุคคลนั้น ๆ คิดคิดว่าตนเองว่า ควรเป็นอย่างไร
3. บทบาทที่แสดงออกจริง (actual enacted role) คือ การกระทำที่บุคคลปฏิบัติจริง

กลวิธีในการควบคุม (Strategies)

ในการควบคุมสังคมนั้นจำแนกกลไกในการควบคุมสังคมออกเป็น 7 ประเภทใหญ่ ๆ ²⁴ ซึ่งเป็นยุทธวิธีหรือกลวิธีในการควบคุมสังคมที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือ เรียกว่า กลไกทางวัฒนธรรม ²⁵ (Cultural Strategy) ทั้งนี้เพราะใช้กลไกทางวัฒนธรรมอันประกอบด้วยพิธีสถาน, การบังคับใช้, สถานภาพและบทบาทเป็นกลไกในการควบคุมทั้งพฤติกรรมของตัวเอง (Self) และคนอื่น ๆ กลไกทางวัฒนธรรมยังมีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดระเบียบสังคมและพัฒนาบุคคลพิธีสถานอื่นเป็นแนวทางปฏิบัติขึ้นรวมถึงให้กระทำการบางอย่างและงดเว้นกระทำการบางอย่าง เช่น ห้ามเบียดเบียนเกินความทองถนน ขีบริดยนต์ให้ช็อคขอบทางคานซ้าย ซึ่งระเบียบประเพณีก็อาจแตกต่างกันไปตามแต่ละสังคมหรือชุมชน เช่น ประเพณีคนไทยใช้การยกมือไหว้ เรียกพิธีสถานแห่งชุมชน (Communal Norms) ส่วนชาวต่างประเทศใช้การจับมือเป็นพิธีสถานเฉพาะพวก (Associational Norms) ²⁶ และการควบคุมสังคมจึงจำต้องยึดเหนี่ยวกับตำแหน่งหรือสถานภาพ (Status) ของบุคคลในสังคมนั้น โดยมีจุดมุ่งหมายในการควบคุมสังคมเพื่อ

²⁴ พรงค์ เสงี่ยมประชา, สังคมวิทยา, หน้า 85.

²⁵ Paul Sites, Control and Constraint, An Introduction to Sociology (New York : Macmillan, 1975), P. 25-99.

²⁶ อดัม ทวีชัยเจริญ, การควบคุมทางสังคม, หน้า 36-37.

1. ใหญ่คนยึดปฏิบัติตามรหัสฐานของกลุ่ม
2. ให้สมาชิกแสดงบทบาทตามเงื่อนไข
3. ให้สมาชิกกระทำกิจกรรมประสานสัมพันธ์กันให้สำเร็จตามเป้าหมาย

และการควบคุมนั้นก็เกิดขึ้นได้ด้วยวิธีการลงโทษผู้ฝ่าฝืนรหัสฐานของสังคม และใช้วิธีการให้รางวัลให้ค่าชมเชย โดยอาจใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ เข้าช่วย ซึ่งรหัสฐานที่จะใช้ในการควบคุมนั้นได้แจ้งให้สมาชิกทราบล่วงหน้าไว้แล้ว และนอกจากที่กล่าวแล้วต้องเกี่ยวข้องกับกำหนดสถานภาพและบทบาท เพื่อให้คนได้ทราบขอบเขตหน้าที่ ความรับผิดชอบและแสดงบทบาทตามตำแหน่งหน้าที่ของตน รวมถึงการรวมกลุ่มและการจำแนกชั้นทางสังคม เพื่อทราบสิทธิและอำนาจของกันนั้น ๆ ซึ่งการควบคุมจะเป็นแบบชนิดเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการความสัมพันธ์นั้นก็จะต้องเป็นไปในลักษณะเสริมซึ่งกันและกัน²⁷ โดยจะเป็นการใช้สภาพบังคับ (Sanction) การลงโทษ (Punishment) หรือการให้รางวัล (Rewards) ก็ย่อมที่จะเป็นการสร้างสังคมให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และนอกจากนี้การร่วมมือกัน (Cooperation) และการแข่งขัน (Competition) ก็เป็นกลไกในการควบคุมสังคมได้อีกด้วยโดยที่การร่วมมือกันนั้นเป็นการร่วมกันกระทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อมุ่งหมายถึง การรับรางวัล และการแข่งขันกันในการกระทำกิจกรรมก็เพื่อมุ่งหมายได้รับรางวัล เช่น ร่วมมือกันในทางเศรษฐกิจในทางศาสนา

ในขณะที่รหัสฐานวางแนวทางระเบียบปฏิบัติเพื่อให้คนในสังคมนั้นปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องและสมควร แตกกันก็จะพบสมาชิกที่มีปัญหาในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจและสังคม จึงมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากรหัสฐานของสังคมที่ถือปฏิบัติอยู่ เรียกบุคคลเหล่านี้ว่ามีพฤติกรรมผิดสังคมน (Social Deviance) สังคมไม่ยอมรับเพราะพฤติกรรมไม่ตรงตามความคาดหวังของผู้อื่น ย่อมเป็นผลเสียต่อสังคมก่อให้เกิดปัญหาสังคมดังที่กล่าวแล้ว เช่น ปัญหาอาชญากรรม

²⁷ ยุทธ ศักดิ์เกษม, กฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2533), หน้า 15.

ปัญหาเสถียรภาพให้โทษ ปัญหาโสเภณี เป็นต้น ดังนั้น สังคมจึงควรควบคุมพฤติกรรมของคนไม่ให้เบี่ยงเบนไปจากปรกติด้วย กลไกหรือยุทธวิธีการควบคุมทางสังคมที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพื่อความสงบเรียบร้อยและความเจริญของสังคม

กลุ่มบุคคลและสถาบันที่มีหน้าที่ร่วมมือในการควบคุมสังคมและประชาชนทุกคน กระตุ้นสำนึกและร่วมมือกับรัฐในการ เคารพตอกฎระเบียบบังคับ เช่น

1. กลุ่มเศรษฐกิจและการเมือง เข้ามามีเกี่ยวข้องกับโดยชอบบทบาทในทางเศรษฐกิจ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของสมาชิกในปฏิบัติตามปทัสถาน ส่วนกลุ่มการเมืองมีอำนาจในการบังคับให้ยอมบังคับให้สมาชิกปฏิบัติตามได้

2. กลุ่มบันเทิงและกลุ่มศาสนา ควบคุมสมาชิกได้ด้วยการชักจูง ส่งเสริมให้ปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง คอยประสานแนวคิดของสมาชิกในสังคม

3. กลุ่มนิสิตนักศึกษา ช่วยในการค้นคว้าปัญหาอาชญากรรม เผยแพร่ให้ตำรวจ เพื่อหาทางแก้ไขได้ต่อไป และยังอาสาสมัครเข้าร่วมช่วยเหลืองานของสถาบันยุติธรรมได้อีกด้วย

4. กลุ่มประชาชนอื่น ๆ อาจรวมตัวกันตั้งขึ้นเป็นชมรม สมาคมต่อต้านหรือควบคุมอาชญากรรม ร่วมเป็นอาสาสมัครคุมประพฤติเป็นการควบคุมได้อีกแนวทางหนึ่ง

บุคคลและกลุ่มบุคคลจะต้องให้ความร่วมมืออย่างจริงจังในการควบคุม เพราะคนทุกคนมีส่วนในการทำให้เกิดอาชญากรรมขึ้น หน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ ในชุมชนยังมีแนวทางในการควบคุมแตกต่างกัน ขาดการประสานงานกับประสิทธิภาพในการควบคุม จึงไม่ประสบผลเท่าที่ควร

สถาบันสังคมก็มีส่วนสำคัญในการควบคุมสังคม ซึ่งสถาบันคือ ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยมีค่านิยม และระเบียบปฏิบัติร่วมกัน และความสัมพันธ์กันนั้นก็เป็นที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมด้วย สถาบันทางสังคมที่สำคัญคือ

1. ครอบครัว เป็นสถาบันสังคมเบื้องต้นที่มุ่งหน้าในการพัฒนาเยาวชนในทุกลักษณะ ทั้งด้านอารมณ์ สติปัญญา ศีลธรรม ความเจริญทางร่างกาย ครอบครัวมีอิทธิพลอย่างมากในการอบรมสั่งสอนให้เด็กรับรู้อย่างถูกต้องและยอมรับกฎเกณฑ์ รู้จักค่านิยมที่ถูกต้อง พ่อ แม่ ค่านิยม และความประพฤติของพ่อแม่เป็นตัวอย่างที่มีความหมายต่อเด็ก ที่จะกระทำดีหรือชั่วได้ต่อไป

2. โรงเรียน คือ แหล่งพัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตโดยมีครู เป็นผู้ทำหน้าที่พัฒนา
 ครูจึงต้องมีความชำนาญ และเข้าใจที่จะทำให้เด็กอยู่ในระเบียบวินัย รู้จักแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง
 ฝึกฝนเด็กให้วินัย กิจกรรมเป็นประโยชน์ต่อเด็ก ยอมรับคุณมีให้เด็กมีความประพฤติดี อันจะนำ
 ไปสู่การทำอาชญากรรมได้ โรงเรียนจึงต้องมอบสิ่งที่เด็กจะนำแนวทางความรู้ไปใช้ภายนอก
 ให้ตรงกับชีวิตจริงได้ มีกิจกรรมที่มีความหมายปฏิบัติร่วมกัน และมีความรับผิดชอบเขาเกี่ยวข้องกับ
 ชุมชน

3. ศาสนา คือ คำสอนมุ่งให้คนหันทุกซ์ เป็นศูนย์กลางแห่งชีวิตของคนในสังคม
 ทำให้คนเกิดสามัคคี เนื่องจากมีศีลธรรมในชุมชนร่วมกัน ศาสนามีอิทธิพลต่อสังคมในค่านิยม
 เป็นแนวประพฤติปฏิบัติค่านิยมของสังคม กฎแห่งศีลธรรม ความเชื่อสามารถส่งเสริม
 แนวปฏิบัติทางโลกให้โดยล และมีประสิทธิภาพอย่างยิ่งต่อการควบคุมสังคม ศาสนาสอนให้รู้จัก
 ความดี ความชั่ว ศาสนามีอิทธิพลต่อการพัฒนาเยาวชน โดยอาศัยครอบครัวและชุมชน
 ช่วยถ่ายทอดค่านิยมของศาสนา อภิปราย เทศนา ปาฐกถา จัดค่ายอบรม และวิธีการอื่น ๆ
 เมื่อคนรู้สึกเคารพนับถือศาสนาด้วยความร่วมมือกลมเกลียวของชุมชน พัฒนาค้นให้เกรงใจกัน
 จำต้องวางตัวให้เหมาะสม ประพฤติแต่ในทางที่ดี ก็จะช่วยเป็นการควบคุมสังคมได้อีกเช่นกัน

4. สื่อมวลชน บทบาทสำคัญในการเสนอข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิง
 ถ่ายทอดความคิดเห็นจากผู้ชำนาญการไปสู่มวลชน ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร ภาพยนตร์ วิทยุ
 และโทรทัศน์ มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อพฤติกรรมของเด็กเยาวชน ที่จะนำเสนอให้เกิดการเลียนแบบ
 การหลงผิด ความเสื่อมในค่านิยมจากสื่อที่ไร้สัมผัสมวลต่อความคิดของผู้รับรู้หรือทั้ง
 การนำเสนอสิ่งที่คอยรับฝึคอชอบของสื่อมวลชน ก็จะเป็นการช่วยควบคุมสังคมได้อีกสถาบันหนึ่ง
 กลุ่มบุคคลและบุคคล รวมถึงสถาบันต่าง ๆ มีภาระหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการควบคุม
 สังคมให้พ้นจากอาชญากรรม มาตราการที่นับว่าสำคัญอีกรูปแบบหนึ่งตามที่โลกกล่าวมาแล้ว คือ
 การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุม แก้ไขปัญหาสังคม โดยอาศัยทรัพยากรในชุมชน
 แบบต่าง ๆ เขาช่วย เช่น การแก้ไขปัญหาค้าฝิ่น เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม
 ควบคุมแบบไม่เป็นทางการให้มากยิ่งขึ้น และประชาชนที่รวมตัวเป็นอาสาสมัคร เป็นกลุ่มบุคคล และ
 อาสาสมัครประพฤติกระทำความดี คือ ปฏิบัติการพื้นฐานที่อาศัยชุมชนในการควบคุมแก้ไข

ผู้กระทำผิด โดยไม่ใช่ระบบเรื้อรัง และขณะเดียวกันก็จะผลักดันหรือผลักดันผู้กระทำผิดให้หลุด
ออกจากกระบวนการยุติธรรม ให้น้อยที่สุด อาสาสมัครคุมประพฤติจะเป็นผู้อาสาร่วมมือและปฏิบัติ
การควบคุมสังคมในบทบาทของกลุ่มประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย